

KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

De boekzaal. VI. évfolyam, 1. szám (1912. január): S. H. de Roos: Ter inleiding eener nieuwe boekletter. (Szerző rámutat arra a szoros kapcsolatra, amelyben a könyv tipográfiai szépsége a használt betűk formáival áll. Röviden érinti a gótikus és antiqua betűk kialakulását s utal az újabb könyvművészeti mozgalomra, elsősorban az angol William MORRIS-ra. A mozgalom Hollandiába is eljutott, a nyomtatás művészi szépségére itt is törekedtek, de a lényegest, a betűtípus kérdését csak másodlagosnak vették s beérték az idegenből hozott, amerikai és német s különösen a francia GRASSET-típussal. Ezen kíván segíteni szerző «hollandi medievál»-nak nevezett betűtípusával, melyet az «Amsterdam», ezelőtt N. TETTERODE betűöntőcég hoz forgalomba. A típusból két lapnyi próbaszedést is kapunk; az összbnyomás előkelő, de kissé hideg, az olvasásnál azonban különösen az *e* betű furcsán alakított fejrésze határozottan zavaró.) — G. A. EVERS: Fotografische exlibris. (A «Lux» című hollandi fényképészeti ujság által a legjobb fényképészeti úton előállított exlibriszek tárgyában 1911-ben kiírt pályázat eredményét ismerteti. Az első díjat H. BRESSENBRUGGE rotterdami fényképész nyerte el, két művészies kiállítású arcképfelvétellel. A többi sikerültebb pályamunka intérieuróket, vagy városrészeket ábrázol, egypáran szilhuet-képekkel is kísérleteztek. Szerző tizenegy exlibriszt képbén is reprodukál.) — F. S.: Anticipata. (A kiadók azon rossz szokását teszi szóvá, hogy a július vagy augusztus óta megjelenő műveiket a következő évről datálják s közli néhány ilyen előre datált hollandi kiadvány címét.) — 2. szám (február): *Monografien* wor boek- en bibliothekwezen. (Előzetes jelentés egy 1912-ben meginduló hollandiai vállalatról, mely évenként 2—4 füzetben önálló könyvtári és bibliográfiai tanulmányokat szándékozik kiadni. Előfizetési árban egy-egy ív 15 centbe fog kerülni.) — H. E. GREVE: Een nieuwe wijze van aanbrengen der signatuur op bibliothekbanden. (A könyvtárakban a szignaturákat rendszerint kétféleképp rögzítik a kötetekre: vagy paizskákat ragasztanak a könyv hátára, vagy pedig rányomatják a könyvkötővel. GREVE egy harmadik módot eszelt ki: a kötés hátrészét kisebb átmérőjű poncvasakkal 2—3-szor átluggatja s a lyukak mögé ragasztott fehér kartonlapra írja fel a jeleket s azután az írást a következő finisszel óvja meg a gyors eltörlés ellen: 6 gr. *celloid*, 80 gr. *amylacetat*, 20 gr. *aceton*. Az átluggatást a hátrész fölragasztása előtt végezheti a könyvkötő. Kiadói kötések-nél a nyitott könyvet hátával fölfelé helyezzük az asztalra s a hátnyilásba megfelelő falécecskét helyezünk a kilyukasztás előtt. Vékony és szilárd hátú köteteknél nem a hátrész, hanem az első fődület lyuggatjuk ki s ez esetben

a jelzetet akár az őrlap kifehérlő részére írhatjuk.) 1—2. *fűzet*. Corn VETH: Jongensboeken. (Az ellen a fölfogás ellen küzd, mintha a kalandos, véres csatározásokkal telt ifjúsági regények eldurvítanák, megrontanák az ifjú lelkeket s azt próbálja bizonyítani, hogy az ifjú olvasó kedélyében ezek a mozgalmas események alig hagynak egyéb nyomot a kellemesen eltöltött órák emlékénel.)

Het boek. *Második sorozat. 1912. évfolyam, 1. szám* (január): Titus BRANDSMA O. C.: De miniaturen van Joannes van Deventer. (JOANNES VAN DEVENTER szül. 1465 körül Nijmegenben, belépett a keresztesek Kuik melletti St. Agatáról nevezett korostorába s mint fölszentelt pap halt meg ugyanitt 1537 szeptember 9-én. A kolostor könyvtárában még ma is három hártýára írt graduálé van, melyek közül egyik (*mp. 1.*) egész biztosan, kettő pedig (*mp. 2. mp. 3.*), ami az illuminálást illeti, nagy valószínűséggel JOANNES munkája. Főműve az *mp. 1.* jelzésű *Graduale romanum*, 56 × 39 cm. nagyságú, gót betűkkel és Gregorián-hangjegyekkel írt hártýakodex, melynek miniatúrái az erős használat dacára színeik teljes frissességében ragyognak. Különösen a mű 17 nagy miniatúrája válik ki, melyek mutatják, hogy JOANNES VAN DEVENTER, aki általában az ornamentikában jelesebb, mint a jelenetes ábrázolásokban, a történeti események dekoratív kiképzésében is mester. Különösen kiváló a 180. lapon látható S miniatúra, mely a Mária mennybemene-telének ünnepére szóló éneket vezet be. A betűből aranyos családfa ágazik ki, melybe Izrael tizenkét királya van befestve. A miniatúra maga a madonnát ábrázolja előtte térdeplő baráttal, aki a szájából kiinduló mondatszalg tanúsága szerint maga JOANNES VAN DEVENTER. A 17 nagy miniatúrán kívül 85 gazdagon és 210 egyszerűbben díszített, továbbá 473 fekete, de aszúrdíszítésű és 624 egyszínű és egyszerű kezdőbetű ékesíti a kodexet. Készítése korához támpont a 216^b levél S betűjére tekergő szalagon látható évszám: *Anno 1512*. A *mp. 2.* jelzetű *Graduale romanum* 199 pergamenlevélből áll s 214 díszes fekete és 36 nagy, színezett kezdőbetű ékesíti. Különösen szép a 137. levélen látható E betű. A *mp. 3.* jelzetű *Graduale romanum* 156 levélből áll, 15 aranylapon kifestett s közel 600 aszúrdíszítésű fekete, illetve színes kezdőbetűvel. E két utóbbi kéziratnak, minthogy JOANNES VAN DEVENTER egy ma már elveszett s általa a kolofonban kifejezetten másodiknak jelzett *Gradualé*-jét 1529-ben fejezte be, JOANNES életének utolsó nyolc évében kellett készülnie s azért nem lehetetlen, hogy más is segített neki. Értekező JOANNES VAN DEVENTER segítőrtársát JOANNES HAENEN személyében látja.) — T. P. STEVENSMA: Een tweetal zeventiende-eeuwsche preeken tegen het bijgeloof. (Volkard VISCHER luteránus lelkésznek Verstooringe des Satans ryck c. a. 1678-ban megjelent két predikációját ismerteti a boszorkányhit ellen.) — J. W. ENSCHEDÉ: De leidsche Elseviers en hun meesterknecht P. HEEMSKERK, overleden in 1654. (Közli Hieronymus SWEERTS-nek P. Heemskerk, ELZEVIER Bonaventura és Ábrahám atyamestere halálára írt költeményét. A költemény többek közt azt is föl-sorolja, hogy minő nyelveken tudott szedni az atyamester. E nyelvek közt a perzsa és egiptomi is szerepel; utóbbi alighanem tévedés, mivel az egiptomi írást csak 1824 óta ismerjük. Perzsa betűk szintén nem voltak a nyomda azidőszerinti betűkészletében, de a perzsa szöveget arabs típusokkal szedték.) —

2. szám (február): C. P. BURGER: De laatste katholieke amsterdamsche rectoren en hunne carmina. (Petrus APHERDIANUS, Bartholomaeus és Simon SOWIUS amsterdami rektorok latin költeményeinek ismertetése.) — 3. szám (március): W. P. C. KNUTTEL: Een bijna verboden boek. (1733-ban adta ki névtelenül, de valószínűleg ura beleegyezésével J. de BACK, az orániai herceg titkárja *Het regt van... den Prince van Orange... tot het marquisaat van Veere en Vlissingen* c. művét, melyet a holland törvényszék, mint veszedelmes röpiratot egy ideig üldözött, de végre sem tiltott el, hanem el hagyta aludni az ügyet.) — 2—3. szám: F. BUITENRUST-HETTEMA: t' Vermaeck der eught. (STARTER ily című költeményes kötete 1612. évi első kiadásának részletes leírása.)

La bibliofilia. XIII. évfolyam, 10—11. szám (1912. január—február): Umberto CASSUTO: Incunaboli ebraici a Firenze. (Befejező közlemény, mely 14 darab 1490—1500 közt megjelent s a firenzei közönyvtárakban őrzött héber ősnymtatványt ír le. HAIN nem ismeri: a 40. sz. a leírt hely nélkül (Nápolyban) 1492-ben megjelent héber nyelvtant és a 43. sz. a leírt Penta-teuchot h. és é. n.) — Hugues VAGANAY: Les romans de chevalerie italiens d'inspiration espagnole. (Folytatólagos közlemény. A De la historia di don Florisel libro terzo 1551—1619. évi és az Aggiunta al secondo volume di don Rogello di Grecia 1564. évi kiadásának könyvészeti leírása.) — A. VALGIMIGLI: British courier. (Ismerteti ROSEBERRY lordnak a glasgowi MITCHELL-könyvtár megnyitásakor elhangzott beszédét a *Manchester Guardian* nyomán, GOSSE-nek e beszédre válaszoló levelét a *Times*-ban, a manchesteri közönyvtár-bizottság által megszerzett OWEN-féle kéziratokat, a HUTH-árverés fontosabb árait a *Times* nyomán s egyéb árverésekről, könyvtári szerzeményekről szóló híreket.) — 12. szám (március): Leo S. OLSCHKI: Livres inconnus des bibliographes. (32. A. LUDOVICUS: De occultis proprietatibus libri V. Lisboa 1540.) — *Vendite pubbliche*. (George W. PEARY és W. A. GRAMER észak-amerikai könyvkedvelők gyűjteményének eladásáról.) — 10—12. szám: Albano SORBELLI: Le strane vicende di un' impresa tipografica. (Cherubino GHIRARDACCI ágostonos szerzetes 1578—1586-ban írta meg Bolognának háromkötetes történetét. Az első kötet 1596-ban, a második jóval halála után, 1657-ben, a harmadik pedig csupán 1758-ban hagyta el a sajtót. E harmadik kötet kiadása körül támadt bonyodalmakat tárgyalja szerző az Archivio di stato di Lucca és a Biblioteca comunale dell' Archiginnasio okmányai alapján. A harmadik kötet kiadására Leonardo VENTURINI luccai nyomdász vállalkozott, Francesco DAVIA bolognai szenátor és több modenai lovag buzdítására. Az egyházi és világi cenzura jóváhagyását 1757 végén nyerte el a könyvnyomtató, aki annyira sietett, hogy 1758 közepéig a kötetnek mintegy fele már ki volt szedve. Ekkor azonban Guido BENTIVOGLIO marchese váratlan tiltakozott a pápai udvarnál a kötet kiadása ellen s a családjára vonatkozó «sértő» részek kihagyását követelte. A pápa, majd ennek halála után a konklávéra összegyűlt bíborosok zöme igazat adott az erőszakos marchesenek s közbenjárásukra a luccai magisztrátus hajlandónak mutatkozott a nyomtatási engedély visszavonására. BENTIVOGLIO marchese tiltakozását főleg GHIRARDACCI e harmadik kötetének az a helye idézte föl, amelyben ez Annibale BENTIVOGLIO száрма-

zásának törvényességét vonta kétségbe. Tanuság erre a kötet fönmaradt egyetlen példánya megfelelő lapján olvasható marginális bejegyzés, mely talán magának a tiltakozó marchesenek a kézírása. Guido marchese különben nem érte be a nyers erőszakkal s jeles bolognai történétírók által indokolt cáfolatot is íratott 1759 elején, melyen további két éven át javítottak a marchese és barátai lankadatlan érdeklődése mellett. A cáfolat kiadására azonban két okból nem került a sor: egyrészt mivel Annibale törvényes származását nem sikerült minden kétséget kizárólag bebizonyítani, másrészt mivel a nyomtatvány megsemmisítése után a cáfolat megjelentetésére amugysem volt szükség. A kötet kiadására vállalkozók azonban nem hagyták annyiban a dolgot, annál kevésbbé, mivel sorukban befolyásos és hatalmas urak is voltak. Hosszas levélváltás után, főleg Francesco Antonio MANSI közbenjárására, aki BENTIVOGLIO marchese rokona volt, elértek legalább annyit, hogy a marchese kárpótolta anyagi veszteségüket, az 1060 példányban kinyomtatott kötet 1059 példányát azonban megsemmisítették, csupán egy példány maradt fenn, mint diadalmi jelvény a BENTIVOGLIO-család ferrarai könyvtárában, ahonnan 1860-ban került Bolognába.) — Leo S. OLSCHKI: Quelques manuscrits fort précieux. (1. Horae. XV. sz. francia kézirat 19 egész lapnyi miniatúrral. 2. Horae secundum usum Rothomagensis. Francia kézirat a XVI. század elejéről 16 keretbe foglalt miniatúrával. 3. Horae. Olasz kézirat 1571-ből 4 képpel. 4. Lectiones. Francia hártakézirat a XV. sz. végéről 9 miniatúrával, 7 keretrajzzal és 260 kezdőbetűvel. 5. RICHARDUS DE MEDIAVILLA: Liber quaestionum. Olasz hártakézirat a XV. sz. közepéről. 6. Officium sanctae Crucis. XV. századi hártakézirat, 15 flamand keretrajzzal. 7. Ordo sanctae rom. ecclesiae. Gót-betűs hártakézirat a XIV. századból egy jelenetes keretrajzzal. 8. Passio Christi. Német hártakézirat 34 nagy miniatúrával a XVI. század elejéről. 9. Pontificale Romanum. Olasz hártakézirat 19 miniatúrával 1451-ből. 10. Ugyanaz. Francia hártakézirat a XV. századból, két szép keretrajzzal. 11. Psalterium latine. Olasz hártakézirat a XIV. századból. 12. Statuti de la Compagnia di Santo Giuliano. Olasz hártakézirat a XVI—XVII. századból. 13. THOMAS DE SENIS. Legenda Catheromae de Senis. Olasz hártakézirat 1440 körülről. 14. Privilegia Civitatis Valentiae. Spanyol kézirat a XVI—XVII. századból.)

Le bibliographe moderne. XV. évfolyam, 85—86. szám (1911. január—április): Léopold DELISLE: Le catalogue collectif des bibliothèques de Paris. (Azt az óhajátát fejezi ki, hogy jó volna, ha az Arsenal a Mazarin és Sainte-Geneviève könyvtárak állományának arról a tekintélyes részéről, mely a Bibliothèque Nationaleban nincsen meg, az utóbbi betűsoros jegyzékéhez hasonló s azt kiegészítő egyesített katalogus látna napvilágot.) — Max PRINET: Un armorial des minnesinger conservé à la Bibliothèque nationale. (A könyvtár manuscrits français 22.260 jelzetű kolligátumának második darabjáról van szó, mely 117 címer színes másolatát tartalmazza. PRINET megállapítja, hogy e címerek a könyvtár birtokában volt s most Heidelbergben őrzött MANESSE-kéziratban szereplő minnesängerek címereinek a másolatai a XVI. század végéről, vagy a XVII. század elejéről.) — Clovis BRUNEL: Le cadre de classement des archives départementales. (A francia megyei levéltárak keze-

lését és szakrendszerét egy 1841-ben kelt miniszteri rendelet szabályozza. Szerző helyesli azt az alapelvet, mely kimondja, hogy az együvé tartozó iratok együtt kezeltesenek, de kifogásolja az iratoknak két osztályba, ú. m. 1790 előtti és utáni osztályba sorolását s beható kritika alá veszi az alfabétum egyes betűivel jelölt szakrendszer egyes ingadozásait.) — Maurice TOURNEUX: Salons et expositions d'art à Paris, 1801—1900. (Folytatólagos közlemény. 4. §. A júliusi monarchia [1831—47] korában tartott műkiállítások könyvszete.) — Paul HILDENFINGER: Inventaire des actes administratifs de la commune de Strasbourg conservés à la Bibliothèque nationale (Pótlás ugyane folyóirat 1910. évi folyamában megjelent cikkhez, mely a Gr. fol. LK⁷ 9580 jelzetű kolligátum Strassburggra vonatkozó s 1789-től 1808-ig terjedő ügyiratait regisztrálja.)

Revue des bibliothèques. XXI. évfolyam, 10—12. szám (1911. október—december): Émile CHATELAIN: Les reliures armorisées de la bibliothèque de l'Université. (Első közlemény. A párisi egyetem könyvtára nem oly gazdag címeres kötésekben, mint a többi nagy párisi közkönyvtár. A legtöbb a forradalom alatt létesített rue de Lille-i irodalmi letérből került az intézethez, ahol 206 különböző könyvtár anyaga volt fölhalmozva. A címeres kötések tiz év óta külön szak gyanánt kezelik R(éserves), r(eliures) jelzet alatt. Szerző a könyveket a címertulajdonosok nevének betűrendjében sorolja föl. Előbb az egyes egyéneket, azután az intézeteket.) — Ernest WICKERSHEIMER: Une erreur des bibliographes médicaux. (Három középkori recept-könyv ismeretes NICOLAUS neve alatt, a salernói *Antidotarium*, a párisi *Dispensarium ad aromatorios* és a görög *Δυναμερών*. A görög szerkesztést az alexandriai NICOLAUS MYREPSIS-nek, a két latin szerkesztést pedig NICOLAUS PRAEPOSITUS-nak szokták tulajdonítani. Szerző kimutatja, hogy a latin szerkesztések elseje, az *Antidotarium NICOLAUS SALERNITANUS* munkája.) — Louis CANET: Quelques remarques sur d'anciens sacramentaires. (1. A Saint-Vast és Corbie apátságok sacramentáriuma. 2. Az amiensi sacramentárium «Canon missae»je. 3. A «memento mei» formula a francia sacramentáriumokban.) — G. LEPREUX: Contributions à l'histoire de l'imprimerie parisienne. (Harmadik sorozat: 7. Néhány adat a könyvnyomdászok, könyvkereskedők és könyvkötők közös céhéről, a Confrérie de Saint Jean l'Évangéliste-ről. 8. Egy nyomdász- és könyvkereskedő-statisztika 1625-ből. E jegyzék, mely 188 nevet sorol föl, azért is fontos, mert kimutatja, hogy LOTTIN *Catalogue chronologique* c. műve csupán ez egy évre 38 hibás adatot sorol föl. 9. Kimutatja, hogy a *Les triomphes de Louis le juste XIIIe du nom*. Paris, 1649. c. kiadvány, mely a címlap szerint a királyi [ma nemzeti] nyomdában készült, nem e sajtó terméke.)

The library journal. XXXVII. kötet, 1. szám (1912. jan.): R. R. BOWKER: The national library as the central factor of library development in the nation. (A Library of Congress-t 1800-ban alapította meg a törvényhozás, amikor 5000 dollárt szavazott meg a törvényhozás tagjai használatára beszerzendő könyvekre. A kapitólium leégése után, amidőn a 3000 kötetes első könyvtár is elpusztult, 1814-ben újra megvetették a könyvtár alapját Thomas JEFFERSON 7000 kötetes gyűjteményének megszerzésével. E második alapítást

hasonló sors érte, mint az elsőt. 1851-ben u. i. ismét leégett a könyvtár s 55.000 kötetes állományából alig 20.000 kötet maradt meg. Ez a 20.000 kötet volt a mai nemzeti könyvtár magva, mely 1864 végéig 82.000 kötetre szaporodott föl s ezentúl a közhasználatnak is átadatott. Ez évben jelent meg a könyvtár legutolsó általános katalógusa is, mely 1236 lapra terjedt. A rohamosan szaporodó könyvtár részére, melybe 1867-ben a 100.000 dolláron megvásárolt FORCE-gyűjtemény 60.000 darabját és a Smithsonian Institution 40.000 kötetét is beolvasztották, 1886—1897-ben építették meg 6,932.000 \$ költséggel mai palotáját. Sokoldalú mai szerepét és jelentőségét a következőkben vázolhatjuk: A) Mint nemzeti gyűjtemény terjedeleme a harmadik helyen áll a világ könyvtárai közt. Állománya 1911 közepén: 1,891.729 kötet nyomtatvány, 123.568 drb térkép, 557.010 drb zenemű, 336.966 drb metszet stb. B) Mint kongresszusi könyvtár az alsó- és felsőház részére fönntartott külön olvasótermekkel és a törvényhozáshoz szükséges anyagot nyilvántartó hivatalával szolgálja az ügyet. C) Mint közkönyvtár nyilvános olvasótermében s külön dolgozószobáiban 1000 egyénnek adhat helyet, szabadon használható kézikönyvtára 15.000 kötetből áll, bibliográfiai útbaigazítással szolgál a vidéki intézeteknek s megkönnyíti, illetve közvetíti a könyvtárban lévő darabok lemásolását. D) A közvetett könyvtári szolgálat érdekében vidéki és külföldi könyvtáraknak kikölcsönzi azokat a köteteket, melyek a vidéki központi könyvtárakból hiányzanak. Tavaly 1600 kötetet kölcsönzött ki ily közvetett úton. E) Más könyvtárak érdekeit szolgálja kinyomatott katalógus-céduláival, egyes szakosztályainak bibliográfiai rendszerével, különböző speciális listáival és könyvtárosok kiképzésével. F) Mint a *copyright* hivatala jelentős szolgálatokat tesz a közművelődésnek. E sokirányú szolgálatot 500 főre rugó személyzet bonyolítja le.) — William Warner BISHOP: Two unsolved problems in library work. (A két megoldásra váró probléma: 1. Hogy elégíthetjük ki az olvasót, aki egy bizonyos könyvet keres, melynek szerzőjét és címét is ismeri s amely nincs könyvtárunkban? Létesítendő volna egy egyetemes betűrendes katalógus, mely a legfontosabb amerikai könyvtáraknak a könyvkészletét felölelné. Alkalmass kiindulópont volna ehhez a Library of Congress saját anyagáról kiadott közel félmillió cím és az ugyanezen könyvtárban máris létező *Union catalog*, amely a pittsburgi CARNEGIE-könyvtár kivételével az összes többi katalóguscédulákat kiadó amerikai könyvtárak címanyagát felöleli s ma kb. 650.000 cédulából áll. Ezt ki lehetne egészíteni egyéb könyvtárak teljes vagy részleges nyomtatott katalógusai két példányának fölragasztásával készített katalóguscédulákkal. 2. Mi a teendő az esetben, ha az olvasó csak a tárgykört képes megjelölni, mely iránt érdeklődik? Itt a tárgykatalógus jó figyelembe, melynek legfőbb hátránya, hogy a rendszők megválasztása még mindig önkényesen történik. Az American library Association és a Library of Congress által eddigelé kiadott rendszójegyzékek korántsem bírnak még általános érvénnyel. A tárgykatalógusnak főleg nagy kört felölelő rendszavakra nézve [pl. geologia] nagy hátránya, hogy nagyobb könyvtárakban száz meg száz, esetleg több ezer cím kerül e rendsző alá. E hátrányon azzal lehetne segíteni, ha a címeknek csupán egy részét s azokat is fordított időrendben [t. i. a legújabbat helyezve

a rendszó élére] dolgozók fel a tárgykatalogusban. Ugyanazokkal az eszközökkel, melyeket a Library of Congress a betürendes *Union catalog* megszerkesztésénél fölhasznál, egyúttal egy az amerikai könyvtárak anyagát mutató egyetemes tárgykatalogust is lehetne készíteni.) — C. H. TUCK: How to reach the rural communities. (Annak a fontosságát fejtegeti, hogy a falusi könyvtárosnak tudnia kell, micsoda mezőgazdasági munkák segítik igazán elő a működési helyén élő lakosság tevékenységét s fölajánlja e földadat megoldásához a cornelli egyetemen lévő College of Agriculture közreműködését.) — Mary W. PLUMMER: The beginnings of a library school. (Beszámoló a new-yorki Public library könyvtáros-iskolája első évéről.) — O. R. Howard THOMSON: The library budget. (Azt fejtegeti, hogy mekkora évi költséggel dolgozhatnak egy évi 100.000 kötetes kölcsönforgalmat lebonyolító amerikai közkönyvtár. Számítása szerint átlag 10.157 dollár kell ily forgalom lebonyolításához, amiből 5160 dollárt a hétagú tisztikar díjazása emészt meg.) — 2. szám (február): Herbert PUTNAM: The service of books in a democracy. (A st.-louisi Public library új épületének fölavatásakor mondott beszéd, mely a közkönyvtár földadatát fejtegeti. Különösen érdemesek a figyelemre a könyvanyag megválasztására vonatkozó szavai: «A könyvtár nem cenzor. Nem diktál az egyeseknek; szabadságukban áll azt olvasni, amit akarnak, — de a saját zsebükre. A könyvtár felelőssége arra szorítkozik, hogy helyesen költse el a közvagyon. Nem az a földadata, hogy visszavessen, hanem hogy válogasson. De bölcs határozatai hathatós példát statuálnak. A rossz könyvek ellen csatasorba állítja a jó könyveket; azokkal a könyvekkel, amelyek piszkítanak, szembehelyezi azokat, amelyek tisztítanak és felüditenek; a beteg könyvekkel szembehelyezi az egészségeseket; a gyöngítő könyvekkel szembeállítja az erősítőket. Az új könyvvel, mely olcsó és gyanus eszközökkel hajszolja a kedveltséget, szembehelyezi az idő által kipróbált, elmúlt korszakok itéletével megerősített könyveket. Ezzel bizonyos konzervatív, állandósító hatást gyakorolhat, amire nagy szükség van a demokráciában.») — Theodore W. KOCH: Suggested readings for library assistants in the new Encyclopaedia Britannica. (Sorra ismerteti az *Encyclopaedia Britannica* új kiadásának azokat a sokszor egész értekezésekké kiszélesedő cikkeket, melyek a könyvre és könyvtárügyre vonatkoznak.)

The library world. XIV. kötet. 67. szám (1912. január): H. A. FUNNELL: A sketch of the history of the classified catalogue in the British Isles. (Az első valóban jelentős nyomtatott angol szakkatalogus 1805-ben jelent meg Edinburghben és De BURE osztályozását követi. Az első betürendes tárgykatalogust WATT adta ki 1824-ben. Fontos dátum az 1857. év, amikor a Royal Institution hét fő- és számos alszakra oszló katalogusa jelent meg Benjamin VINCENT szerkesztésében. Azóta számos több-kevesebb jelentőségű szakcím-tár látott napvilágot.) — 68. szám (február): Some urgent reforms. I. The British Museum library. (Hibáztatja a cikk a könyvtári személyzet kedvezőtlen előléptetési viszonyait s a sokszor nem épen kielégítő kinevezéseket, a teljes tárgykatalogus hiányát, egyes olvasók túlságos favorizálását a közönség többsége rovására; szeméret, hogy harminc év óta stagnál, hogy, noha közszolgáltatásokból tartják fenn, semmi köze a közhöz s csupán egy maroknyi író, régiség-

hajhász és az alkalmazottak használatára van. A British Museum könyvtára mai szervezetében csupán felnőttek napközi otthona, ahol leginkább Morpheust szolgálják, még pedig sokszor igen hangosan. A helyzet javítására irányuló követeléseit a cikkíró a következő pontokba foglalja: 1. Minden komoly célokat maga elé tűző tizennyolc éven felüli egyén bebocsátandó az olvasóterembe. 2. A nyitvatartás ideje reggel tíztől este tízig hosszabbítandó meg; az a ma fennálló korlátozás, hogy a raktárakból télen d. u. fél négy, nyáron fél hét és ősszel fél hat óra után könyv nem kapható, eltörlendő. 3. Az olvasótermi kézikönyvtár újra rendezendő tudományos alapon. 4. A személyzet alsóbbrendű tagjait ki kell képezetni a modern könyvtári módszerekre. 5. A kiszolgáló személyzetet ki kell tanítani, hogy mindenkivel egyformán előzékenyen bánjanak. 6. A mai lassú kiszolgálás meggyorsítására be kell hozni a *boy*-rendszert. 7. A tárgykatalogus készítésénél minden válogatás kerülendő, mert ami az egyiknek számékszámba megy, a másiknak éppen a legfontosabb lehet. 8. Létesítendő egy minden alakiség nélkül hozzáférhető folyóiratterem, nagy kézikönyvtárral. 9. A kinyomatott jegyzék két példányának fölhasználásával elkészítendő a retrospektív tárgyi katalogus. 10. A könyvtár tisztviselőit rá kell birmi, hogy ne vessék meg a könyvtárosság technikai oldalát. Végül a cikk azt fejtí ki, hogy a könyvtár évenként kb. 45.000 £-jába kerül a nemzetnek, amivel szemben 1,571.797 darabra rúg a használat, tehát egy-egy kikölcsonzés 6 d-be kerül, vagyis tizenkét annyiba, mint bármely londoni községi könyvtár egy-egy használata.) — Sidney KIRBY: Ought public libraries to advertise? (Szerző annak a szükségességét fejtegeti, hogy a könyvtárak is hirdessék magukat s egy központi szervezet létesítését indítványozza, mely magára vállalná az ügy lebonyolítását.) — Henry T. COURTS: Overdue books and the treatment of defaulters. (A határidőn túl kint tartott könyvek nyilvánartartására, behajtására és a bírságokra vonatkozó tudnivalókat foglalja össze, anélkül hogy újat mondana a kérdéstről.) — Henry A. SHARP: Library administration a plea for uniformity. (Kázhoztatja, hogy az angol szabad közkönyvtárak használati és kezelési szabályait, adminisztrációját stb. illetőleg a legnagyobb különféleség divatozik és az ügy érdekében sürgeti, hogy a községi könyvtárak egységes eljárást kövessenek s a szabályokat külön kódexbe foglalják.) — 69. szám (március): Sidney KIRBY: The question of censorship. (Arról elmélkedik, hogy mennyire nehéz megrostálni, akár erkölcsi, akár művészi szempontból, a szabad közkönyvtárakba fölvehető szépirodalmi termékeket.) — Reginald E. SMITHER: Modern methods of book storage. (Szerző a könyvek elraktározásának négyféle rendszerét különbözteti meg, ezek: 1. a British Museum rendszere, mely abból áll, hogy a leginkább használt könyveket az olvasóteremben raktározzák el, míg a kevésbbé keresetteket a vele közvetlen szomszédos raktárhelyiségekben. A mutatkozó helyszükén az épület bővítése helyett sineken függő s könnyen gördíthető pót-vasállványokkal segítettek, melyek a régi könyvvállványok előtt állanak s használatkor könnyen elmozdíthatók. 2. A raktárrendszer, melynek legtökéletesebb kivitele a Library of Congressben látható. Hátrányai, hogy a közönség nem bocsátható az állványokhoz s tűz esetén úgy a láng, mint a víz martalékának igen ki vannak téve az

egymástól csupán üvegpalókkal elválasztott, valójában egyetlen nagy teremből álló raktáremeletek. 3. POOLE rendszere. Lényege, hogy a könyvek a központi épülethöz sugáralakúan kiágazó termekben vannak szakok szerint elraktározva, amelynek emeleit tűzálló falak és födémek választják el egymástól, a könyvek falmenti 8 láb magas polcokon vannak elhelyezve s a termék közepén megfelelő asztalok és székek állanak a kutatók rendelkezésére. 4. A karzatos rendszer, mely mindköt a legrégebb. Lényege: falmenti 10—12 láb magas polcok, fölöttük egy vagy két karzattal. Ez utóbbi rendszerrel ugyanazon területen épen félfannyi könyvet helyezhetünk el, mint a raktárrendszernél.) — 67—69. szám: W. C. Berwick SAYERS és James D. STEWART: E három közlemény a cédulakatalogus tartályairól és szerkezetéről, a használt cédula minőségéről és a cédula szövegezéséről szól. A cédulaszerekények beszerzésénél ne törekedjünk olcsóságra. A legkeményebb s legjobban kiszáradt fából készületeket használjuk. E tekintetben legjobb a mahagoni-, azután jő a tölgy- és a diófa. A cédulákhoz legjobb anyag a manilla-karton; legalkalmasabb a nemzetközi [75 × 125] méret s célszerű vonalozott karton használata. Esetleg egyes szakok szerint színes kartont is használhatunk. A legideálisabb a nyomtatott cédula-címjegyzék. Ha ez nem valósítható meg, a gyarapodási jegyzékekből kivágott és fölragasztott címmások is megteszik. Az írógéppel írt címmások hátránya, hogy tintaanyaguk vegyi elváltozásoknak van kitéve és hamar elhalványul. Ha kézzel írjuk a címmásokat, rendes tinta helyett tust és folyóírás helyett a nyomtatott betűket utánzó álló betűket használjunk.)

Zeitschrift des Österreichischen Vereins für Bibliothekswesen.

II. évfolyam, 3—4. füzet (1911. okt.): Ferd MENČIK: Zur Geschichte der k. k. Hofbibliothek. (Öt, a bécsi udvari könyvtár XVII—XVIII. századi történetére vonatkozó, akta közlése. Ezek: 1. Dominicus FRANCISCUS CALIN de MARIENBERG 1680. ápr. 17-én kelt folyamodása gróf HARRACH főlovászmesterhez a LAMBECK halálával megürült könyvtárosi állás elnyerése tárgyában. 2. Daniel von NESSEL könyvtáros 1699-ben kelt üdvözlő levele HARRACH grófhhoz, melyből kiderül, hogy a könyvtárosi állást LAMBERG grófnak köszönheti. 3. Egy névtelen szerző emlékirata a NESSEL idejében fölszaporodott hátralékok földolgozása s a könyvtár zavartalan működésének biztosítása tárgyában 1700-ból. 4. Johann Jakob von HACKEN 1702-ben kelt folyamodása, melyből kiderül, hogy a folyamodó sikerrel tette le a könyvtárosi vizsgát. 5. Johann Benedikt GENTILOTTINAK 1710-ben kelt folyamodása, melyben a könyvtár kötelékéből leendő elbocsátásáért folyamodik.)

Zeitschrift für Bücherfreunde. Új sorozat. III. évfolyam, 10. szám (1911. január): Isaak COLLIN: Alte schwedische Bucheinbände. (Johannes RUDBECK: Svenska bokband under nyare tiden c. műve első kötete nyomán vázolja a svéd könyvkötés történetét 1521-től 1718-ig. Eszerint a svéd könyvkötés a XVI. és XVII. század folyamán kizárólag német hatás alatt állott. Az aranyozás a XVI. században csak elvétve fordul elő, így pl. a GUNILLA királynő számára 1588-ban készült kötetten. A század vége felé jött divatba s egész a XVII. sz. közepéig használatos volt a GROLLER izlésében vésett nagyobb közép- és sarok-

részek alkalmazása. A svéd könyvkötészet tulajdonképeni virágkora 1620 körül veszi kezdetét s Markus SIGFRIDSSON stockholmi műhelyéhez fűződik. A legyezőmotívum 1640 táján honosul meg Svédországban s csakhamar nagy népszerűségre tesz szert. A könyvkötőmesterek nagy része bevándorolt német; 1650 körül egy Jacques MOREL nevű francia mester telepszik le Stockholmban, de elegáns munkája nem képes ellensúlyozni a többség képviselte irányt.) — Fritz SCHILLMANN: Ein Verzeichnis der Kirchenbibliothek zu Sommerfeld aus dem Jahre 1515. (Közli Andreas NOSKEWITZ 1515-iki hagyománylevelének azt a részét, melyben felsorolja könyveit és kézíratait, melyeket a sommerfeldi plomnának adományoz s melyek kevés kivétellel ma is megvannak a telplom elhanyagolt könyvtárában.) — Paul GULYÁS: Vier Einblattdrucke über den Kometen von 1680. (A Nemz. Múzeum Phys. 444. jelzetű kolligátumának négy egylevelű darabját ismerteti. V. ö. a jelen folyóirat 1910. folyamában «Az 1680. évi üstökösjárás irodalmához» cím alatt megjelent közleménnyel.) — Alphons M. von STEINLE: Verlorengegangene Brentano-Handschriften. (1. A Joh. Fr. BÖHMER által BRENTANO meséinek eredeti kézírata nyomán készítettetett másolatok második kötete. 2. A *Chronika eines fahrenden Schülers* c. mű első fogalmazásának a kézírata. 3. A *Romanzen vom Rosenkranz* c. műnek 1825-ben BÖHMER által készített másolata.) — Adolph KOHUT: Der «Antimachiavel» Friedrich des Grossen und die Literatur für und gegen das Werk. (Részletesen ismerteti Nagy FRIGYES ezen, még trónörökös korában írt műve keletkezése és nyomtatásának történetét, különböző kiadásait, Georgius NEGRINUS giesseni predikátornak 1624-ben német nyelven megjelent *Antimachiavellus*-át, a *Nouvelle bibliothèque* és a *Bibliothèque raisonnée* c. folyóiratokban Nagy FRIGYES művéről megjelent ismertetéseket, SAINT-PIERRE abbének e könyvről kiadott két röpiratát s az ezek egyikére válaszó *Anti-Saint-Pierret*, a mű német fordításait s néhány későbbi kiadását.) — 11. szám (február): August GRIESEBACH: Buchkünstler der Gegenwart. V. (Paul RENNER jellemzése, aki eredetileg festő volt s három év óta művészi vezetője a Georg MÜLLER-féle könyvkiadó cégnek. Művészi törekvéseinek egyik legjobb kifejezője új négykötetes szentíráskiadása, mely egyszerű, könnyen olvasható szépnyomású szöveget ad, keleti szövegekről vett motívumokból összeállított nyugodt hatású kötésben. RENNER nem veti meg a normákat, nem hajszolja a különös, egyéni hatásokat, alkotásairól nem ír le az «iparművészet» ellenben arra törekszik, hogy munkái oly maguktól éretődőleg hassanak, mint a régebbi korok minden ipari alkotása. A címlapot rendszeren nem rajzolja, hanem szedeti s a szedést úgy rendezi el, hogy a sorok közt kifelhérő papiros a tipográfiai organizmus egyik hatékony kifejezőjévé lesz. A fejléceket rendszeren betűk módjára öntött azonos diszítőmotívumok egymásmellé rakásával képezi ki. Mint könyvillusztrátor egyelőre csak kezdőfokon áll.) — Franz M. FELDHAUS: Zur Geschichte der Druckerpresse. (LEONARDO DA VINCINEK 1490—1510 közt keletkezett s Milanóban őrzött atlaszalakú vázlatkönyve (Codice Atlantico) 357R, 358R és 372R lapján található vázlatokat ismerteti, melyek elseje egy egyetlen csavar mozgása által működő könyvsajtót, másodikika egy kettőscsavarú sajtót, harmadika pedig a sajtó egyes részeit ábrázolja. A kettőscsavarú sajtó vázlatát szerző képben is

bemutatja. A rajz igen érdekes, de tekintve, hogy LEONARDO vázlatai között sok olyan van, ami sohasem valósult meg, hanem csakis a nagy mechanikus theoretikus alkotása, csak föntartással fogadhatjuk el FELDHAUS véleményét, aki a tényleges nyomtató-sajtók legrégebb ábrázolásai közé sorolja.) — 12. szám (március): Franz FLEISCHMANN: Johann Michael Mettenleiter, der «bayerische Chodowiecki». (Johann Michael METTENLEITER 1765. április 22-én született a württembergi Grosskuchenben, 1777 óta Münchenben élt művészeti tanulmányoknak; atyja halála után [1782.] kenyérkeresetből a rézmetszésre adta magát s 1784-ben jelent meg első könyvillusztrációja, egy rézmetszetű címkép. Bámulatos sokoldalúsággal illusztrálta a novellisztikus, történeti, vallásos, iskolai könyvek, népiratok és almanachok egész sorát. Illusztrációinak számát önmaga mintegy 18.000-re becsülte. 1790-ben elnyerte az «udvari és vadászati rézmetsző» szerényen javadalmazott, de biztos állását s ezentúl az udvar gyakran foglalkoztatta. A könyvillusztrációkon és nagyobb szabású lapokon kívül figyelmet érdemelnek illusztrált névjegyei. SENEFELDER nyomán elindulva, új könyvmatú eljárást is talált föl, mely a rézmetszés technikáját vitte át a kőlapra. Találékonyságának egy másik gyümölcse az eredeti rajznak a kőlapra vitelét megkönnyítő másológép, továbbá a lenyomatok számlálására szolgáló gépezet. Nagy része volt továbbá a kataszteri nyomda fölvirágoztatása körül, melynek 1808 óta állott az élén. Ez állásától 1733-ban vált meg; halála 1853. március 19-én következett be.) — Adalbert HORTZSCHANSKY: Die Titel- und Zetteldrucke der Königlichen Bibliothek zu Berlin. (A berlini kir. könyvtár a német egyetemeken megjelenő iratok évi jegyzésének kiadásával kezdte meg 1885/86-ban nyomtatott könyvjegyzékeinek a sorát. Ezt követte 1889 óta az egyéb tanintézeteknél kiadott programmértékezők jegyzékének kiadása. Mindkettő a rendes könyvalakon kívül egyoldalú nyomásban is megjelenik s ez utóbbi alakban fölragasztásra használható. 1892 óta a könyvtár új szerzeményeit szintén publikálja és 1898 óta e jegyzék az összes porosz egyetemek évi gyarapodását is fölveszi magába. A jegyzéke 1909 óta *Berliner Titeldrucke* cím alatt jelenik meg. Ez egyoldalú címnyomások mellett 1909 óta 75 × 125 cm. nagyságú kartonlapokra nyomtatott cédulanyomások is kiadatnak. A címnyomások három sorozatban látnak napvilágot. A. Német könyvek. B. Külföldi könyvek. Or. Keleti címmások. Előfizetési díjak: A. 16 M, B. 8 M, Or. 3 M évenként. Ehhez járul még 2 M, 150 M, illetve 050 M évi portó-költség.)

Zentralblatt für Bibliothekswesen. XXIX. évfolyam, 1. szám (1912. január): Johann SASS: Zur Geschichte der Bibliothek des Auswärtigen Amtes. (A könyvtár első magva Johann Christoph Wilhelm v. STECK követségi tanácsos öt-hatezer tallerra becsült gyűjteménye, melyet özvegye 1798-ban 500 tallér évjáradékért adott el a porosz kormánynak. A könyvtár kezelését egy 1799-ben kiadott rendelet szabályozta. A gyarapításra a nemesi levelek és hasonló természetű egyéb okmányok kiállításánál fizetendő illetékek egy részét kötötték le. Eleinte igen bő jövedelmiforrása volt a könyvtárnak, melynek bevételei 1799-ben 1156 tallért és 21 garast tettek. 1808 óta azonban szűkös évek köszöntöttek be s csak 1814 óta javult ismét a helyzet. 1822-ben készült a könyvtár ma is meglévő első kata-

logusa, mely 3000 kötetet ölelt föl. A könyvtárosi tisztet először KENKEL titkos levéltárnok töltötte be, aki ezért évi 20 tallér jutalomdíjban részesült. A könyvtár kurátora Carl Georg v. RAUMER volt. A huszas évek vége felé ismét annyira leszállt a könyvtár jövedelme, hogy nemcsak a folyóiratok előfizetési díját, de a könyvtáros tiszteletdíját is be kellett szüntetni. 1824—48-ig HOFER titkos levéltári tanácsos állt a könyvtár élén. Az ő idejében főleg 1838-ban gyarapodott erősen a könyvtár, amikor is a beszűntetett *Literarisches Bureau* 1500 kötetes gyűjteményét belekebelezték. 1848—53-ig KLAATSCH vezette a könyvtárt egészen díjtalanul. Az ő idejében a könyvtár átvedlett a titkos állami levéltár könyvtárává, ami gyakorlati szempontból nem volt baj, mint-hogy anyaga a szolgálati követelményeknek már alig felelt meg. A mai külügyminiszeri könyvtár a század elején alakított, alig 100 kötetre rugó kézi-könyvtárból fejlődött ki, mely sokáig helyszűke miatt oly lassan fejlődött, hogy az ötvenes évek végéről való jegyzék szerint alig állt ez időben 700 számból. Nagyobb lendületet e könyvtár BISMARCKnak külügyminiszterré történt kinevezése óta vett [1862]. A könyvtárt 1907 óta újra rendezik a modern könyvtári technika elvei szerint. E rendezés egyik hatása a forgalom emelkedése. Az 1907-ben használt 16.000 kötetel szemben 1910-ben már 29.000 kötetet használtak.) — Jean LOUBIER: Johann Richenbachs Bucheinbände. (A RICHENBACHnak tulajdonítható kötések közül eddig tíz darabot ismertünk. LOUBIER még két darabbal növeli e számot; az egyik a müncheni Hof- und Staatsbibliothekban van Inc. s. a. 558a. jelzet alatt, a másik Klein-Heubachban a Fürstlich Löwensteinische Bibliothekban 381. fol. jelzet alatt.) — Adolf SCHMIDT: Eine Mainzer Buchdruckerrechnung von 1480. (Peter SCHOIFFER egy számláját közli, amely már egyszer megjelent a *Quartalblätter des historischen Vereins für das Grossherzogtum Hessen c.* folyóirat 1882. évfolyamában s megállapítja a számlában szereplő nyomtatványok mivoltát is. Az adalék azért is érdekes, mert igazolja azok véleményét, akik a hivatalos kiadványok kevés példányszámban történt kinyomatása mellett kardoskodnak.) — Emil JACOBS: Ludw. Stern †. (Nekrológ. STERN 1846. augusztus 12-én született Hildesheimben s meghalt 1911. október 9-én, mint a berlini Königl. Bibliothek kéziratárának második igazgatója. Mint filologus a kopt és a kelta nyelvek jeles ismerője volt, mint könyvtári tisztviselő felügyelt a dolgozó-teremre, útbaigazította a kutatókat, véleményt mondott a beszerzendő keleti kéziratokról s főleg a hagyományok és autográfok rendezésével és katalogizálásával szerzett nagy érdemeket.) — 2. füzet (február): Johannes MATTERN: Serienwerke, Regierun- gspublikationen und internationale Kooperation. (A *Library Journal* 1911. évi októberi füzetének *Symposium on printed catalog cards* című cikksorozatának ismertetése.) — W. M. LINDSAY: Te abbreviation-symbols of *ergo, igitur*. (STEFFENS-szel szemben kimutatja, hogy az ír miniszkula-kéziratokban g az *ergo* és g az *igitur* jegye.) — Karl SCHOTTENLOHER: Beiträge zur Geschichte der Inkunabelkunde in Franken. (Több adatot közöl a Bajorországban működött XVIII. századi ősnymtatványkutatókról, főleg BONIFACIUS a s. Eliseo

¹ V. ö. Magyar Könyvszemle. 1912. 86. l.

[családi nevén Michael SEUFFERT] bambergi karmelita szerzetesről, Placidus SPRENGER banzi bencéspriorról és Alexander SCHMÖTZERŐL.) — 3. füzet (március): R. HELSSIG: Der Erwerb des Codex Utinensis und einer anderen Julianhandschrift durch Gustav Hänel. (A *Lex romana Utinensis* és az *Epitome Juliane* c. kéziratok az 1878-ban elhunyt Gustav HÄNEL jogtanár hagyománya gyanánt kerültek a lipcsei egyetemi könyvtárba. E kéziratok Federico PATETTA torinói tanár véleménye szerint nem egészen egyenes úton s nem teljes jó-hiszeműséggel jutottak a lipcsei jogtudós birtokába. HELSSIG BANCHIERINEK HÄNELHEZ írt levelei alapján kimutatja, hogy az udinei kéziratot a tudós az udinei székesegyház káptalanának tudtával és beleegyezésével szerezte meg s azt vitatja, hogy jóhiszeműsége kétségen felül áll. Az *Epitome Juliane* c. kéziratot HÄNEL 1825-ben vásárolta meg PETRUZZI római antikváriustól.) — Theodor KLUGE: Mitteilungen von einem photographischen Handschriften-Unternehmen im Kaukasus. (Beszámoló szerző transzkaukázusi útjáról, melyet a berlini kir. könyvtár megbízásából végzett azzal a céllal, hogy paleográfiai, filológiai és teológiai szempontból becses és nehezen hozzáférhető georgiai kodexekről megfelelő számú fényképészeti fõlvételeket készítsen. A kiküldetés nagy nélkülözések közt, de kellő eredménnyel járt. Szerző két hónap alatt 1400 lapot fotografált.) — Paul GULYÁS: Aus dem Wanderbuch eines ungarischen Buchbindergesellen. (Georg STEINHÜBEL jegyzõkönyvébõl közöl a németeket érdeklõ részleteket. Az egész kézirat folyóiratunkban fog megjelenni.)

A MAGYAR BIBLIOGRAFIAI IRODALOM AZ 1911. ÉV UTOLSÓ NEGYEDÉBEN.

CIMJEGYZÉKE, A m. kir. szabadalmi hivatal könyvtárának — Budapest, 1911, Pallas kny. 8-r. 254 l.

CIMJEGYZÉKE, A rozsnyói polgári társalgási egyeslet könyvtárának betürendes — Rozsnyó, 1911. Görbics Zoltán kny. 8-r. 28 l.

GULYÁS PÁL. Az olasz népkönyvtárügy fejlődése és jelen állása. Budapest, 1911. Ranschburg G. biz. Athenaeum kny. 8-r. 39 l. Ára 1 k.

JEGYZÉKE, A balassagyarmati állami főgimnázium ifjúsági könyvtárának — Balassagyarmat, (1911.) Wertheimer Zsigmond kny. 8-r. 54 l.

JEGYZÉKE, A budapesti házfelügyelők betegsegélyző- és társadalmi egyesülete könyvtárának — Budapest, 1911. Fritz Armin kny. 8-r. 20 l.

JEGYZÉKE, A gyõri szent Benedek-rendi főgimnázium tanári könyvtárának — (Folytatás.) Gyõr, 1911. Egyházmegyei kny. 8-r. 50—100 l. (A gimnázium 1910/11. évi értesítõjében.)

JEGYZÉKE, A «Kassai polgári társaskör» könyvtárának — Kassa, 1911 Vitéz Á. utóda kny. kis 8-r. 128 l.

JEGYZÉKE, A kiskunfélegyházi kaszinó könyvtárának — Kiskunfélegyháza, 1911. Vesszõsi József kny. 8-r. 36 l.

JEGYZÉK, Könyvtári — A magyarországi könyvnyomdászok és betûöntõk szakegyesülete temesvári helyi csoportja. Temesvár, 1911. Engel Jenõ kny. 16-r. 40 l.

JEGYZÉKE, A losonci magy. kir. állami főgimnázium ifjúsági könyvtárának s kötelezõ olvasmányának — Losoncz, 1911. Kármán Zsigmond kny. 8-r. 121 l.